

6. Рогозянский А. У истоков педагогики христианства // Журнал Московской Патриархии. – 2000. – №№3-5.
7. Феллер М. Украинаиудаика: правда об украинско-еврейских отношениях// Мессиянский комитет. – 2010
8. Чернова Л. „Мост над пропастью” (Семья – как хранитель еврейского самосознания и зеркало ассимиляции). Зб. наук. пр. IX Міжнарод. конф. „Доля єврейської духовної та матеріальної спадщини в ХХ столітті”. Інститут юдаїки. К., 2002.
9. Геркєрова О.М. Ідеї сімейного виховання на засадах єврейської етнопедагогіки (кінець ХІХ- початок ХХ століття): автореф. дис ... канд. пед. наук / О. М. Геркєрова – Ялта : Б. в., 2011 . – 20 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Растрєгіна Алла Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: модернізація мистецької освіти в Україні та за кордоном, інноваційні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців-музикантів; впровадження педагогічної свободи у мистецький освітній простір ВНЗ України.

Клепар Марія Васиївна – кандидат педагогічних наук, доцент, керівник народного вокального ансамблю «Гуцулочки» Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Наукові інтереси: вища мистецька освіта, музична етнопедагогіка, музичний фольклор; розвиток творчого потенціалу дітей та юнацтва у музичній діяльності.

УДК: 378.147.091:78

ТВОРЧЕ САМОВИРАЖЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У КОМПОЗИТОРСЬКО-ВИКОНАВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА (Кіровоград)

У статті розкривається значущість композиторсько-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, акцентується увага на поняттях «творчість» і «виконавство», що становлять сутність змісту творчо-виконавської діяльності, підкреслюється значення композиторської творчості у духовному розвитку, творчому самовираженні, самореалізації, формуванні авторської спроможності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: творчість, самовираження, самореалізація, композиторсько-виконавська діяльність, духовно-творча особистість, авторська спроможність.

Постанова проблеми. Творчість все більше стає характерною рисою фахівців різних напрямів професійної підготовки і спеціальностей, особливо вчителів музичного мистецтва. Настанова на творчість у музичній педагогіці є основним гаслом, оскільки творчий розвиток учнів є найскладнішою проблемою загальноосвітніх закладів. У зв'язку з цим багатогранна творчо-виконавська діяльність вимагає від учителя музичного мистецтва не тільки освіченості, ерудованості, інтелектуальності, а й здатності бути особистістю у високому розумінні цього слова, зі сформованим світоглядом, переконаннями, мисленням, бути справжнім творцем навчально-виховного процесу, здатним розкрити свій індивідуально-неповторний, духовно-творчий потенціал, реалізувати його у різних видах музично-педагогічної діяльності, спрямувати цю діяльність на розвиток творчої особистості учня. Розв'язання вищезазначених завдань в системі вищої педагогічної освіти уможливило творчо-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, яка є складною неперервною динамічною системою, що передбачає вдосконалення і розвиток професійно значущих особистісних якостей, набуття фахових компетентностей і головне, – спрямовується на кінцевий інтегративний результат – формування соціально активної, компетентної, духовно-творчої особистості з яскраво вираженою професійною спрямованістю, спроможною до самовираження і самореалізації у професійній діяльності і життєтворчості.

Аналіз наукових джерел. Розвиток і формування творчої особистості, яка продуктивно ставиться до життєдіяльності і життєтворчості – надзавдання, оскільки творчість, наголошує І. Бех, є духовною вершиною, життєвою цінністю, найвищим суспільним виявом людини, сферою справжньої свободи й розкутості як індивідуальності [1].

За поширеним у науковій літературі визначенням «творчість» інтерпретується як цілеспрямована діяльність, що породжує щось якісно нове, яке ніколи раніше не існувало, характеризується неповторністю, оригінальністю, суспільно-історичною унікальністю, наслідком якої є відкриття (створення, винайдення) чогось нового, раніше невідомого, або активне, що відповідає вимогам часу, опанування вже існуючим багатством культури, створеними мистецькими цінностями, набуття особистістю художнього досвіду, що стимулює інтерес до знань, до культури, до мистецтва.

Психологія творчості, досліджуючи психологічний «механізм» здійснення акту творчості визначає творчість як діяльність, кінцевим результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей. Тобто, будучи за своєю сутністю культурно-історичним явищем, творчість має психологічний аспект – особистісний і процесуальний. Саме у творчості людина самостверджується як особистість, відчуває

динамізм, повноту життя і свободу. Вияв таких особистостей, які у праці Є. Ільїна «Психологія творчості, креативності, обдарованості» визначаються як рушійна сила людства [2, 7], є важливим завданням філософії, психології, педагогіки.

Самовираження у творчості, зауважує І. Кевішас, є одним з найбільш дієвих засобів розширення можливостей для становлення й розвитку свободи особистості [4, 146], відкриває прямий шлях до суб'єктності. З цієї позиції творчо-виконавська діяльність є основою реалізації творчого потенціалу, самовираження, самоактуалізації і самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Мета і завдання статті. Розкрити значення композиторсько-виконавської діяльності у творчому самовираженні і самореалізації майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Основний зміст статті. Творча діяльність – це діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва в її особистісній, педагогічній і загальнолюдській значущості. У процесі творчо-виконавської діяльності реалізується особистісна креативність студента, яка, з одного боку, як суб'єктивна детермінанта творчості є її мотиваційною основою, а з другого, як об'єктивна детермінанта творчості, розвивається й формується відповідно до особливостей та умов здійснення цієї діяльності, поступово досягаючи власної духовної вершини майбутнім учителем музичного мистецтва. Тому важливо знайти способи розкриття творчого потенціалу майбутнього вчителя, «розбудити» потребу і знайти способи реалізації цієї потреби у самовираженні. Здійснити це цілком можливо на основі пошуку музично-творчих рішень і їх матеріалізації у «композиторстві» як ключовому виді діяльності у творчій самореалізації і самовираженні майбутнього вчителя музичного мистецтва. Спрямованість на композиторсько-виконавську діяльність змінює позицію майбутнього вчителя не тільки як виконавця (інструменталіста, вокаліста, диригента), а й посилює його роль як учителя-композитора, вчителя-творця, розвиває потенційно-творче мислення, сприяє його прагненню до самовдосконалення, розвитку професійних якостей, бажанню виконати й оприлюднити власні твори.

У сфері музичного мистецтва творчість – це органічне начало, основа всіх інтонаційних практик, які охоплює система художньої діяльності. Основою цієї системи є тріада – композитор-виконавець-слухач, музична діяльність яких розрізняється за змістом, матеріалом і формою творчості, є конкретним способом вираження творчої дії, спрямованої на створення музичного твору, його виконання і сприйняття. Музичний твір, який можна порівняти із живим організмом, – від його народження (задум та художня ідея композитора) до самостійного об'єктивного існування (інтерпретація, осмислення, критичне судження, оцінка), є цілісною інформаційною системою. Основне завдання автора – залучити суб'єкта сприйняття у процес спів-творчості. Через спів-творчість як певний спосіб діалогового спілкування здійснюється діалогічність свідомостей, розуміння іншого як самого себе, переживання «духу» музичного твору. У такій творчій діяльності, зазначають науковці, яскраво виявляється креативна активність людини, що має культурогенний характер. Так, у просторі художньої культури функціонують смисли, ейдоси (В. Бичков, О. Лосев), які вступають у глибинний зв'язок із внутрішнім світом людини, актуалізуючи й стимулюючи її духовно-творчий потенціал. Така принципова незавершеність художнього твору, його семантична відкритість передбачає спів-творчість з автором, характеризується граничною відкритістю до індивідуальних інтерпретацій. Поліваріантність творчих тлумачень та індивідуальних реакцій в процесі сприйняття-пізнання художнього образу уможливлюють визначення смислової конкретизації твору суб'єктом сприйняття як співтворчості. Такої ж думки дотримуються вітчизняні педагоги-музиканти (О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька та ін.), які зазначають, що суб'єкт художньо-діалогової взаємодії, використовуючи власний індивідуально-інтелектуальний, індивідуально-емоційний досвід художнього сприйняття, проникає в образний світ твору, осягає його світоглядний контекст, створюючи власну версію розуміння текстуального значення [5; 6].

Важливими є висновки науковців про те, що особистість майбутнього вчителя музичного мистецтва розвивається, формується і реалізується в художній інтерпретації і через художню інтерпретацію. Перспективність вивчення зазначеної проблеми з позицій герменевтичного підходу доводить О. Олексюк. Пропонуючи педагогічну концепцію формування здатності до творчої самореалізації студентів музичних спеціальностей у вищих навчальних закладах, дослідниця наголошує, що творча самореалізація майбутнього фахівця-музиканта в інтерпретаційному процесі охоплює весь шлях індивідуальної мети – від першої думки про художню ідею твору аж до її виконавського втілення. Важливим є узагальнення О. Олексюк щодо того, що джерелом творчої самореалізації є духовний потенціал особистості музиканта, який відображає міру актуалізації духовних сил у цьому процесі [5].

Здатність інтерпретатора до ідеальної «переробки» конкретно-звукових музичних уявлень у художній образ, який, зазначає М. Каган, є плодом духовної діяльності людини, «переживанням, поняттям, ідеєю, ідеалом»; відкритий для спів-творчості того, хто сприймає художню інформацію, має її пережити, інтерпретувати, «прикласти» до свого досвіду та духовного світу, й, у такий спосіб, продовжити творчий процес, розпочатий митцем [3]. Отже, складний процес художнього сприйняття є спів-творчістю, тобто відносно самостійною творчістю реципієнта.

Музичне виконавство як складний творчий процес не є первинною творчістю виконавця, а співтворчістю, що не можна сказати про творчість автора (композитора), який, зазвичай, і є виконавцем-інтерпретатором власних творів. У цьому виявляється відмінна риса творчості і виконавства. А поєднує їх єдиний творчий процес, котрий містить елементи власне творчості і елементи виконавства: у процесі власного творення – композитор виконує, виконуючи, виконавець творить. У процесі творення творчість та виконання для автора єдині, нерозривні, взаємодоповнювальні й взаємозумовлені явища, тобто основою композиторської творчості завжди певною мірою є виконавське начало, а основою виконавської творчості – композиторське начало. Талант Композитора і Виконавця виріс з одного кореня, упродовж тисячоліть був єдиним цілим і тому містить і поєднує у собі одні й ті ж компоненти і лише значення і міра кожного з них у структурі таланту Композитора і Виконавця різні. Музичний талант композитора містить і виконавську обдарованість, тоді як композиторські здібності виявляються у створенні музики (композиції, імпровізації). Отже, цілісна природа музичного таланту, невід’ємними компонентами якої є композиторська і виконавська обдарованість, найбільш повно розкривається у поєднанні в одній особі і композитора, і виконавця, причому, дуже часто ці обидва складники виявляють себе однаково яскраво, повно, своєрідно й неповторно.

Музичне виконавство є, безперечно, творчим процесом, а «творчість» передбачає створення нової продукції і не існує без виконавства. Але в контексті нашого дослідження композиторсько-виконавська діяльність набуває значущості та інноваційності, оскільки ґрунтується не тільки на здатності майбутніх учителів музичного мистецтва творчо сприймати, виконувати та інтерпретувати музичні твори (інструментальні, вокальні, хорові), самовиражатися у виконавській діяльності, а й передбачає їх здатність до самотворчості, бути водночас автором і виконавцем власного твору. Тому у творчо-виконавській діяльності особливого значення набувають такі види творчості, як композиція та імпровізація. Їх роль і значення у формуванні творчої особистості, розвитку всього комплексу музичних здібностей, образного мислення, художнього сприйняття, професійно значущих особистісних якостей (емпатії, рефлексії) – неперевершені. Оптимальна цінність цієї діяльності досягається у тому разі, коли композитор і виконавець «зливаються» воедино, тобто композитор є водночас інтерпретатором своєї музики. Він виконує дуже відповідальну роль в комунікативному процесі композитор – виконавець – слухач (аудиторія). Зазначимо, що ця схема-тріада фіксує остаточний результат диференціації видів музичної творчості, що склався у європейській культурі Нового часу й свідчить про структуру художньо-творчого спілкування.

Шлях до «композиторства» пролягає у тріаді взаємодіючих і взаємозумовлених понять «сприйняття-виконання-творення» у їх логічній послідовності, що передбачає наявність складних взаємозв’язків, які ґрунтуються на художній інтерпретації, здатності творчо осмислювати зміст художніх творів, під впливом яких «безпосередні почуття переходять в естетичні, духовні, етичні уявлення суб’єкта як ціннісний акт осягнення світу та самопізнання власної індивідуальної сутності» [6, с. 98].

Незалежно від того, розкриються майбутні вчителі у майбутній діяльності як композитори, чи виконавці, чи досягнуть високого рівня концертно-виконавської зрілості, реалізація можливостей у композиторсько-виконавській діяльності допоможе їм еволюціонувати й інтенсивно творчо виявитись у їхній професійній діяльності. Залучення у процес композиторсько-виконавської діяльності всіх без винятку студентів, де кожен знаходить своє місце і роль, затребуваність, відчуває значимість і важливість у цій діяльності визначаємо умовою формування авторської спроможності майбутнього вчителя музичного мистецтва. У такій груповій і колективній синергії відбуваються унікальні біфуркаційні процеси, зумовлені спільним пошуком, взаємодією, співпричетністю, взаємодопомогою (як студента, так і викладача), що у результаті приводить до кардинальних змін у ціннісно-особистісній сфері студента, розуміння ним значущості себе, свого внеску у майбутню діяльність, професійну і життєву.

Висновки. Теоретичний аналіз особливостей творчо-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, розкриття суті понять «творчість» і «виконавство», дали змогу виявити їх специфічні та спільні характеристики й виокремити композиторсько-виконавську діяльність як важливий компонент в системі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. У процесі композиторсько-виконавської діяльності розкривається творчий особистісний потенціал учителя музичного мистецтва, універсальні метакультурні якості особистості, що уможливорює забезпечення успішності, продуктивності, актуальності, адаптивності майбутнього фахівця у майбутній професійній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навчальний посібник / І. Д. Бех. – К. : Академвидав, 2012. – 256 с.
2. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности [Текст] / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2009. – 448 с.
3. Каган М. С. Философская теория ценностей / М. С. Каган. – СПб. : Петрополис, 1997. – 205 с.
4. Кевішас І. Становлення музичної культури школяра / І. Кевішас. – Кіровоград, 2008. – 287 с.

5. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості / О. М. Олексюк, М. М. Ткач. – К. : Знання України, 2004. – 264 с.
6. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька : навч. посіб. / Оксана Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 358 с.
7. Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : Зб. наук. праць / [Ред. кол. : Гузій Н.В. (відп. ред.) та ін.]. – К. : НПУ, 2000. – 300 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Стратан-Артишкова Тетяна Борисівна – доктор педагогічних наук, доцент, декан мистецького факультету Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: творчо-виконавська підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в системі вищої педагогічної освіти.

УДК 53(04)

СУТНІСТЬ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ STEM – ОСВІТИ

Ольга КУЗЬМЕНКО (Кіровоград)

Стаття присвячена розгляду нового напрямку - STEM-освіти. Метою дослідження є аналіз сутності та змісту STEM-освіти, виявити основні проблеми та протиріччя. Теоретико-методологічною основою дослідження стали системний, компетентнісний та особистісно-діяльнісний підходи. Вказано проблеми та протиріччя в реалізації STEM-освіти, тобто традиційна система освіти не в повній мірі відповідає вимогам і запитам навчання і підготовки робочої сили XXI століття; низький рівень успішності в дисциплінах фізико-математичного профілю, а також відсутність здібностей вирішувати реальні проблеми, що вимагають знань і застосувань STEM-дисциплін. У статті відзначена багатогранність STEM-освіти, пов'язаних з відсутністю STEM-грамотності, розробляються найрізноманітніші програми за видом, напрямком та рівнем складності. Звернуто увагу, що в провідних країнах світу розробляють навчальні програми K-12 STEM.

Ключові слова: STEM-освіта, фізика, навчання, IT-фахівці, нанотехнології.

Постановка проблеми. Вимогою часу стає підготовка фахівців нової якості – здатних творчо мислити, швидко орієнтуватися в сучасному насиченому інформаційному просторі, приймати нестандартні рішення, вчитися і розвиватися протягом усього життя.

Реформування вищої освіти України, як відомо, ґрунтується на таких засадах:

- по-перше, це національна ідея вищої освіти, зміст якої полягає у збереженні і примноженні національних освітніх традицій. Вища освіта покликана виховувати громадянина держави Україна, гармонійно розвинену особистість, для якої потреба у фундаментальних знаннях та підвищенні загальноосвітнього і професійного рівня асоціюється зі зміцненням своєї держави;

- по-друге, розвиток вищої освіти повинен підпорядковуватись законам ринкової економіки;

- по-третє, розвиток вищої освіти слід розглядати у контексті тенденцій розвитку світових освітніх та європейських систем.

Враховавши зазначені засади, звернемо увагу на нову тенденцію розвитку освіти, як STEM – освіта, яка активно розвивається в країнах Євросоюзу, та набуває свого розвитку в Україні, що є актуальною проблемою для розробки нових програм, методів навчання для вищих та загальноосвітніх навчальних закладів освіти.

Метою статті є аналіз сутності та змісту STEM-освіти, а також виявлення основних проблем та протиріч її розвитку.

Виклад основного матеріалу. У багатьох країнах розглядають наступні напрямки розвитку STEM-освіти:

1. У найближчому майбутньому в світі, а також і в Україні, буде різко не вистачати: IT-фахівців, програмістів, інженерів, фахівців високо технологічних виробництв та ін.

2. В майбутньому з'являться професії, про які зараз навіть уявити важко, всі вони будуть пов'язані з технологією і високо технологічним виробництвом на стику з природничими науками. Особливо будуть затребувані фахівці біо- і нанотехнологій.

3. Фахівцям майбутнього потрібно всебічна підготовка і знання з самих різних освітніх областей природних наук, інженерії та технічних наук.

В Україні 22 червня 2015 року в Міністерстві освіти та науки України відбувся круглий стіл, присвячений розвитку STEM-освіти, на якому були присутні представники провідних установ, ініціатив, проектів у сфері освіти всіх рівнів (загальноосвітньої, профільної, позашкільної, дошкільної, вищої), а також було створено робочу групу з питань впровадження STEM-освіти в Україні Наказ МОН України від 29.02.2016 № 188 [13].

STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) в перекладі з англійської означає поєднання - науки, технології, інженерії та математики.